

Zo maar een voorval in Chinchón, een kleine provinciestad even ten zuiden van Madrid. In het gebouwtje dat tot enkele maanden geleden de enige lagere school huisvestte, hing pontificaal, alsof er niets gebeurd was, de foto van dictator Francisco Franco aan de muur. Een vriendin die er haar kinderen op school heeft, maakte er een opmerking over. De leraren begrepen niet waar ze zich aan stoorde: gewoon een oude foto. Franco bleef hangen.

Vorige maand werd herdacht dat het dertig jaar geleden was dat de stekker uit het beademingsapparaat van Spanjes *caudillo* werd getrokken. De burgeroorlog en de bijna veertig jaar dictatuur waren weer even helemaal terug. Nog steeds kent de dictatuur een vaste plaats in de Spaanse beeldcultuur. Vorige maand werd een standbeeld van Franco (in veldkostuum) snel weer teruggeplaatst in de straten van Spanje's Afrikaanse stads-enclave Melilla, nadat het even was verwijderd in verband met werkzaamheden aan de weg.

Als er onverhoopt een standbeeld van de dictator definitief verdwijnt, zoals eerder dit jaar de Franco te paard die de wacht hield aan de in-

gang van een groot ministerie in Madrid, dan gaat dit vrijwel altijd gepaard met felle protesten van de conservatieve Partido Popular. Er worden onnodig 'oude wonden' geopend, luidt steevast de klacht.

Persoonlijk zou ik het liever willen omdraaien: Spanje kan wel wat opfrissing van het geheugen gebruiken. En dat geldt dan vooral kringen die hier bekendstaan onder het eufemisme 'sociologische Franco-aanhang'. Een van de gevolgen van Spanjes vreedzame overgang naar de democratie is immers dat de hele periode van burgeroorlog en dictatuur bewust werd weggeschreven in het vergetboek. Het moest voorkomen dat de twee Spanjes – links en rechts – elkaar opnieuw de hersens insloegen.

Het gebrek aan een afrekening heeft ervoor gezorgd dat een essentieel deel van Spanjes geschiedenis in een kunstmatig vacuüm is komen te hangen. Ook omdat het onderwijs de periode overslaat, worden bepaalde tegenstellingen juist in stand gehouden: bij gebrek aan onderzoek krijgen oude wonden geen kans te helen. Neem Guernica, het Baskische stadje dat in de middag van 26 april 1937 werd platgebombardeerd door Duitse

Kunst om het Spaanse geheugen op te frissen

EUROPEES DAGBOEK

spanje

en Italiaanse vliegtuigen. Bij uitstek een oorlogsmisdaad die op het conto van Franco en zijn nationalistische troepen geschreven kan worden. Pi-

casso's gelijknamige meesterwerk heeft die daad in het collectieve geheugen gebrand. Gijs van Hensbergen's *Guernica*-biografie, die afgelopen

week in Madrid werd gepresenteerd, past in een goede Angelsaksische traditie om het gat in Spanjes eigen geschiedschrijving te vullen.

Maar in Spanje zelf staat nu al maanden *De mythen van de Burgeroorlog* op de bestsellerlijsten. Anders dan de titel suggereert, vertelt dit vuistdikke boek, waarvan 220.000 exemplaren zijn verkocht, dat het allemaal reuze meeviel onder Franco. Churchill was een veel grotere oorlogsmisdadiger dan de *generalsimo*, zo lezen we. En het bombardement op Guernica vond plaats tegen de uitdrukkelijke bevelen in van Franco's staf. Er viel overigens maar een handjevol doden.

De politieke principes van de dictatuur zijn verdwenen, de cultuur niet. De website van de Fundación Faes (www.fundacionfaes.es), een club met de pretentie van een conservatieve denktank waarvan ex-premier Aznar tegenwoordig voorzitter is, toont nu al maandenlang een instructief filmpje over de terreuraanslagen in Madrid op 11 maart vorig jaar. Het is toegepaste videokunst in de beste traditie van totalitaire propagandamethodes: suggestief, aan de hand van hele en halve onwaarheden, met een dreigend muziekje op de achtergrond, wordt be-

toegd dat de conservatieve partij beoefend is van zijn rechtmatige verkiezingsoverwinning door een samenwerking van socialist en terroristen.

Het verbreiden van politieke visies levert meestal armzalige beeldende kunst op, zo leert het Faesfilmpje. Maar de *Guernica* is andere koek. Franco besefte dat het schilderij hem voor eeuwig zou brandmerken. Het groeide uit tot een zo universeel icoon dat politici er tot vandaag rekening mee moeten houden. In februari 2003 hield voormalig minister van Buitenlandse Zaken Colin Powell in het VN-gebouw een persconferentie waarin de bombardementen van Bagdad werden aangekondigd. Het beeld op de achtergrond, het wandtapijt met de afbeelding van de *Guernica*, was schielijk afgedekt met de vlag van de Verenigde Naties. Het boek van Van Hensbergen begint terecht met deze anekdote. Wie iets te verbergen heeft, hij vreze de macht van goede kunst.

STEVEN ADOLF

Gijs van Hensbergen: Guernica, Biografie van een icoon van de twintigste eeuw. Uitg. Menken, Kassander, Wigman. 340 blz. Prijs: 29,50.